

๒ บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประเพณีและภูมิหลังของหมอพื้นบ้าน วิธีการบำบัดรักษาโรคของหมอพื้นบ้าน พฤติกรรมการดูแลสุขภาพยามเจ็บป่วยของชาวบ้าน และเหตุผลของการรักษาด้วยวิธีพื้นบ้าน ผู้วิจัยได้เลือกบ้านหนองผักแว่น หมู่ 4 และหมู่ 3 ตำบลเหล่าดอกไม้ อำเภอเชียงยืน จังหวัดมหาสารคาม เป็นพื้นที่ทำการศึกษาระยะเบื้องต้นวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลผสมผสานกันทั้งการใช้แบบสอบถาม การสัมภาษณ์ระดับลึก การสังเกตแบบมีส่วนร่วม และการสัมภาษณ์บุคคลสำคัญ โดยนักวิจัยได้เข้าไปพำนักอยู่ในหมู่บ้านเป็นครั้งคราว ในช่วงระยะเวลา 8 เดือน ตั้งแต่มีนาคม ถึง ตุลาคม 2535 เพื่อสร้างความคุ้นเคย มีส่วนร่วมในกิจกรรมของชาวบ้าน พร้อมทั้งการสอบถามและสังเกตวิถีชีวิตความเป็นอยู่ในด้านต่าง ๆ ตามบริบทของพื้นที่ ผลการศึกษาสรุปได้ดังนี้

ในจำนวนหมอพื้นบ้านทั้ง 18 คน ส่วนใหญ่เป็นหมอผสมผสาน เช่น เป็นทั้งหมอเบาและหมอสมุนไพร บางคนเป็นทั้งหมอเบา หมอสมุนไพร หมอน้ำมัน และหมอพราหมณ์ ดังนั้น วิธีการบำบัดรักษาโรคจึงผสมผสานกันหลายวิธี โดยทั่วไปขั้นตอนของการรักษาเริ่มตั้งแต่ตรวจดูอาการ ทำการรักษา และปลงคายภายหลังการรักษาหายแล้ว ยกเว้นหมอลาทรง และหมอธรรมที่มีการตั้งคายก่อน เพราะเชื่อว่าคายจะช่วยรักษาโรคได้ สำหรับพฤติกรรมการดูแลสุขภาพยามเจ็บป่วยของชาวบ้านนั้น ในกลุ่มเด็กอายุแรกเกิด ถึง 1 ปี จะไม่นิยมพาไปหาหมอพื้นบ้านหรือซื้อยากินเอง แต่จะพาไปรักษาที่สถานอนามัย หรือโรงพยาบาลชุมชน มีเพียงโรคกาเร็ดโรคเดียวที่ชาวบ้านเชื่อว่าจะต้องไปรักษากับหมอพื้นบ้าน ในกลุ่มเด็กอายุ 1-5 ปี พ่อแม่จะนิยมซื้อยากินให้ลูกกินเองมากกว่ากลุ่มเด็กแรกเกิด เป็นจำนวนถึง 8 เท่า ส่วนในกลุ่มชาวบ้านทั่วไป แบบแผนการดูแลสุขภาพยามเจ็บป่วยมีแตกต่างหลากหลาย ทั้งการซื้อยากินเอง เมื่อไม่หายก็จะไปรักษาที่สถานอนามัย และโรงพยาบาล ตามลำดับ การรักษากับหมอพื้นบ้านในบางโรคที่ตนเองเชื่อถือศรัทธา และการไปรักษาที่สถานอนามัย หรือโรงพยาบาลชุมชนในทันทีที่เจ็บป่วย อย่างไรก็ตาม หากการรักษาที่โรงพยาบาลไม่หาย หรืออาการไม่ดีขึ้น ก็จะเปลี่ยนมารักษาด้วยวิธีพื้นบ้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งจะใช้วิธีลาทรง หรือรักษาควบคู่กัน เหตุผลสำคัญ 4 ประการ ที่ทำให้ชาวบ้านยังคงใช้วิธีการรักษาแบบพื้นบ้านก็คือ ความเชื่อเกี่ยวกับสาเหตุของการเจ็บป่วยเกิดจากสิ่งเหนือธรรมชาติ ประสบการณ์ในอดีต ชื่อเสียงและความสามารถเฉพาะตัวของหมอพื้นบ้าน และการรักษากับหมอแผนปัจจุบันไม่หายหรืออาการไม่ดีขึ้น

Abstract

This research was conducted to study the type and background of folk healers, method of disease treatment, behavior of self-care of Esan Villagers during illness, and reason for treatment by folk healers' method. The study areas were selected at Ban Nong Pak-wan village, Moo-4 and Moo-3, Lao Dok Mai subdistrict, Chieng Yuen district Mahasarakam province. The qualitative data were collected by using questionnaire, in-depth interview, participatory observation, and key informant interviewing. The researcher had occasionally stayed in the study village for 8 months duration since March to October 1992 to familiarize oneself with villagers and to participate in activities. Inquiry and observation of their life style context during stay were also performed.

The findings were as follows :

Among 18 folk healers, the majority was the integrated folk healers such as being both blowing healer (Mor Paw) and herbal healer, or being Water-sprinkling healer and Brahm healer (Mor Brahm), The treatment of diseases was leaded to integrate methods. Consequently, the step of folk healer's treatment was generally started with checking the symptom, treatment and was followed by setting for the Khai after the recovery except for magic healer (Mor Lum Song) and Dhamma healer (Mor Dhamma) with khai setting first because of the capability of khai in healing the illness. The self-care behavior of villagers, if the children (new-borne to 1 year) were ill, the villagers would not go to see folk healer or to purchase the drug by

themselves, but they would go to village health office or community hospital. If the children were ill by Kam Lerd disease they would go to see the folk healer. Parent liked to purchase the drug for the children (1 to 5 years) 8 times as much as the new borne group.

For general villagers the different self care patterns were discovered i.e., purchasing the drug to take and going to village health office or hospital if not well, or seeing the folk healer that they believe for some disease and going to village health office or community hospital for the immediate illness. However, if the treatment at hospital did not cure or get well they would turn to folk healers' treatment, particularly by the use of magic healer or treated together. Four significant reasons that made the villagers stay with folk healers' treatment were their health belief due to the supernatural things, past experiences, fame and specific capability of folk healer, and no recovery from illness or bad symptom when treated by modern medical doctor.
